

Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalığın Yordayıcısı Olarak Siber Mağduriyet ve Duygusal Zekâ

Cyber-Victimization and Emotional Intelligence as the Predictor of Cyberbullying in High School Students

Turnel Altan, Millî Eğitim Bakanlığı, turnel90@hotmail.com ORCID: 0000-0002-4793-7453

Jale Eldeleklioğlu, Uludağ Üniversitesi, eldelek@uludag.edu.tr ORCID: 0000-0003-1261-888X

Öz. Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinde siber zorbalığı siber mağduriyet, duygusal zekâ ve alt boyutlarının yordayıp yordamadığını ortaya koymaktır. Araştırma grubunu üç farklı lisede öğrenimine devam eden 146'sı (%57) kız ve 110'u (%43) erkek toplam 256 dokuzuncu sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma verileri Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve BarOn Duygusal Zekâ Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde pearson korelasyon katsayısı ve çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarında, siber mağduriyet, duygusal zekâ, kişilerarası ilişkiler, uyumluluk, genel ruh hali ve stresle başa çıkmanın siber zorbalığı anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Ayrıca siber mağduriyet ve kişilerarası ilişkiler değişkenlerinin siber zorbalığı en güçlü yordayan değişkenler olduğu; uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh hali değişkenlerinin ise bireysel olarak siber zorbalığı anlamlı yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Lise öğrencileri, siber zorbalık, siber mağduriyet, duygusal zekâ.

Abstract. The purpose of this study is to determine if cyber-victimization, emotional intelligence and its subdimensions predict cyberbullying in high school students. The population includes 146 female (57%) and 110 male (43%), a total of 256, 9th graders. Research data was collected using Cyber Victim and Bullying Scale (CVBS) and BarOn Emotional Intelligence Inventory. Furthermore, Pearson correlation coefficient and multiple linear regression analysis were used in data analysis. The results of the analyses showed that cyber-victimization, interpersonal relationships, social conformity, general mood and coping with stress are statistically significant predictors of cyberbullying. It was further found that cyber-victimization and interpersonal relationships are the most significant predictors of cyberbullying, while it was found that variables such as social conformity, general mood and coping with stress are not statistically significant predictors of cyberbullying.

Keywords: High school students, cyberbullying, cyber-victimization, emotional intelligence.

SUMMARY

Purpose and Significance

Individuals with access to technology face many problems as the technology continues to develop (Patchin & Hinduja, 2010). Widespread availability of the Internet to adolescents puts the adolescents under certain risks as this population is yet to achieve psychological maturity (Ceyhan, 2008). It was found that regular access to the Internet allows for the adolescents to reflect their real life relationships, violence and bullying into the cyber space (Eroğlu, 2014). Piotrowski (2012) defined cyberbullying as an aggressive, intentional act carried out by a group or individual, using the Internet or electronic forms of contact. Vandebosch & Van Cleemput (2008) suggested that among the cyberbullying acts are identity theft, posting insulting comments, copying personal conversations, shopping images and sharing them. The persons who engage in cyberbullying acts are called cyberbullies, while the victims of such acts are known as cyber-victims (Burgess-Proctor, Patchin & Hinduja, 2009). Personal emotions play an

important role in one's social conformity and nonconformity (Göçet, 2006). Emotional intelligence involves the ability to understand one's own emotions, the ability to communicate such emotions, and the ability to use the knowledge obtained from these emotions to assume a positive mood (Druskat, Sala & Mount, 2006). Literature review showed that there are a number of studies focusing on the Internet addiction and emotional intelligence and its subdimensions, however, there are no studies to address cyberbullying in high school students and cyber-victimization and emotional intelligence all at once. In this context, the purpose of this study is to determine if cyber-victimization and emotional intelligence are statistically significant predictors of cyberbullying in high school students in order to bring insight to guidance and counseling services offered especially in the high school settings.

Methodology

Exploring the predictive power of emotional intelligence and cyber-victimization on cyberbullying in high school students, this study was designed using relational screening model. The population consists of 146 female (57%) and 110 male (43%) subjects, a total of 256 high school students. Cyber Victim and Bullying Scale (CVBS) developed by Çetin, Yaman and Peker (2011) and BarOn Emotional Intelligence Inventory adapted into Turkish by Acar (2001) and the Personal Information Form developed by the authors were used in this study. SPSS software was used in the data analysis. Skewness and kurtosis coefficients were used to observe the normal distribution of data.

Results

The results of this study showed that there is no direct and statistically significant relationship between personal skills, a subdimension of emotional intelligence, and cyberbullying, a dependent variable ($p > .05$). As it did not meet the criterion of the existence of a significant relationship between dependent and independent variables, personal skills variable was excluded from the analyses. Moreover, it was found that independent variables such as cyber-victimization, interpersonal relationships, social conformity, general mood and coping with stress had a direct and statistically significant correlation with the dependent variable, thus, the assumption of multiple regression analysis was met. In addition, it was observed that variables of cyber-victimization, interpersonal relationships, social conformity, general mood and coping with stress have a statistically significant correlation with cyberbullying ($R = .550$, $R^2 = .303$, $p < .01$). Among the results of this study was that cyber-victimization, interpersonal relationships, social conformity, general mood and coping with stress account for 30% of the total change in cyberbullying. It was discovered that cyber-victimization is relatively the most significant independent variable in accounting for cyber-bullying and that interpersonal relationships is the second most significant independent variable in this respect ($\beta = .493$ $p < .01$; $\beta = .180$ $p < .05$).

Discussion and Conclusion

This study explored cyber-victimization and emotional intelligence as the predictors of cyberbullying. The finding of cyber-victimization as a statistically significant predictor of cyberbullying is in agreement with literature reports. Raskauskas & Stoltz (2007) probed the reasons behind the act of cyberbullying in cyberbullies and reported that 25% of the cyberbullies do it to take revenge, while 6% do it just because they felt down. According to these findings, it can be considered that the desire for revenge may lead the cyber-victims to commit cyberbullying acts. Another finding of this study was the interpersonal relationships as a statistically significant predictor of cyberbullying. Pekşen Süslü (2016) reported that the parental and peer relationships are statistically significant predictors of cyberbullying. Another study found that empathy, a subdimension of interpersonal relationships, is a statistically significant predictor of cyberbullying (Peker, Eroğlu & Ada, 2012). A closer look into the findings showed that emotional intelligence, social conformity, coping with stress and general mood cannot predict cyberbullying individually. These results could be used in guidance and counseling services offered in schools along with counseling services aimed at parents and teachers. It is recommended to include the efforts to raise awareness and develop skills in order

to eliminate cyber-victimization when designing guidance services intended for the prevention of cyberbullying.

GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesiyle teknolojiye erişen bireyler pek çok problemle karşılaşmaktadır (Patchin ve Hinduja, 2010). Teknoloji ve internet kullanımı çocukluktan itibaren hemen her yaşta yaygın olduğu gibi ergenlik döneminde de yaygındır. Ergenlik döneminde internetin yaygın kullanılması ve ergenlik dönemindeki bireyin henüz psikolojik olgunluğa ulaşmamış olması nedeniyle risk altında olduğu söylenebilir (Ceyhan, 2008). Ergenlerin interneti sıklıkla kullanmalarının gerçek hayattaki ilişkilerini, şiddet ve zorbalığı sanal ortama taşıdıkları görülmektedir (Eroğlu, 2014). Zorbalık ve akran baskısı bugünlerde eğitimciler tarafından sıklıkla tartışılan konulardan biridir. Çalışmalar zorbalık ve akran baskısının büyük oranda ergenlerde problem oluşturduğunu göstermektedir (Patchin ve Hinduja, 2010).

Siber zorbalık ile ilgili literatür yetersiz olmakla birlikte, araştırmaların çoğu ergenler arasında siber zorba davranışlarının yaygınlığına odaklanmaktadır (Patchin ve Hinduja, 2010). Siber zorbalık; Piotrowski (2012) tarafından, bir saldırgan veya zorba tarafından internet ya da iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen uygunsuz ve istenmeyen davranışlar olarak tanımlanmıştır. Burgess-Proctor, Patchin ve Hinduja (2009) da benzer bir tanım yaparak; siber zorbalığı internet ve bilişim araçlarının ısrarcı ve zarar verme amacıyla kullanılması olarak ifade etmiştir. Belsey (2008) ise siber zorbalığı, bir birey veya grubun bilişim teknolojilerini diğer bireylere zarar vermek amacıyla kötü niyetle kullanması olarak açıklamaktadır. Williams ve Guerra (2007) siber zorbalığı internet, elektronik posta ve blog aracılığıyla bilişim ve iletişim teknolojilerinin diğer bireylere hakaret etmek, zarar vermek ve diğer bireylerle alay etmek amacıyla kullanılması olarak açıklamaktadır. Bilinen siber zorba davranışları; tehdit ve kasıtlı mesajların sosyal ağlar aracılığıyla gönderilmesi, utandırıcı ve kötüleyen resim ya da videoların izinsiz internete yüklenmesidir (Burgess-Proctor, Patchin ve Hinduja 2009; Kowalski, Limber, Agatston; 2008). Yine Vandebosch ve Van Cleemput (2008) yaptıkları araştırmada siber zorbalık eylemlerini; kişisel bilgileri kopyalama, hakaret içeren yorumlar paylaşma, kişisel konuşmaları kopyalama, resimler üzerinde oynama ve paylaşma olarak sıralamışlardır.

Siber zorbalıkla ilgili davranışları yapanlar siber zorba olarak tanımlanırken bu davranışlara maruz kalanlar da siber mağdur olarak adlandırılmaktadır (Burgess-Proctor, Patchin ve Hinduja, 2009). Siber zorbanın siber mağdurun duygusal olarak etkilenme derecesini görememesi, mağdur ile empati kuramaması ve yaşananların sadece sanal ortamla sınırlı kaldığını düşünmesi davranışını sonlandırmasını zorlaştırmaktadır (Kowalski ve Limber, 2007). Siber zorbalık ve mağduriyete ergenlik döneminde yaygın olarak rastlandığı yapılan araştırma sonuçlarında görülmektedir (Topçu, 2008; Topçu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın, 2008; Arıcak, 2009). Yakın zamanlarda yapılan bir çalışmada 80 araştırma gözden geçirilmiş ve yapılan alan yazın taraması sonucunda siber mağduriyet oranının %15 olduğu görülmüştür (Modecki, Minchin, Harbaugh, Guerra ve Runions, 2004). Ayas (2011) lise öğrencileri ile yaptığı araştırmada %15,5'nin siber zorbalık yaptığını, %17,4'ünde siber zorbalığa maruz kaldığını ve erkek öğrencilerin kız öğrencilere daha fazla siber zorbalığa maruz kaldığı ve daha fazla zorbalık yaptıkları bulunmuştur. Arıcak (2009) ise öğrencilerin %20'sinin hayatında en az bir kez siber zorbalık yaptığını, %54'ünün ise en az bir kez siber mağdur oldukları sonucunu elde etmiştir. Yine siber zorbalık/mağduriyet ile ilgili yapılan araştırmalarda siber zorba davranışların erkek öğrencilerde kız öğrencilere göre daha yaygın (Baykal, 2016; Pekşen Süslü, 2016; Taştekin, 2016) olduğu sonucu elde edilmiştir. Pekşen Süslü (2016) tarafından lise öğrencileri ile yapılan araştırmada anne ilişkileri ve akran ilişkilerinin siber zorbalık/mağduriyetin yordayıcısı oldukları, siber zorbalıkta baba ilişkilerinin ve siber mağduriyette benlik saygısının yordayıcı olduğu görülmektedir. Siber zorbalık/mağduriyetle ilgili yapılan farklı çalışmalarda benlik saygısı ile siber zorbalık/mağduriyetin negatif yönde anlamlı ilişkisi olduğu (Taştekin, 2016) ve siber zorba deneyimi olan öğrencilerin zorba ya da mağdur olarak hiç deneyimi olmayan

öğrencilere göre daha düşük benlik saygısına (Patchin ve Hinduja, 2010) sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Eroğlu ve Peker'in (2011) lise öğrencileri ile yapmış olduğu araştırmada ise aileden algılanan sosyal desteğin siber mağduriyeti ve siber mağduriyetin arkadaşan algılanan sosyal desteği olumsuz etkilediği sonucu elde edilmiştir. Hinduja ve Patchin'in (2006) 1500 ergen ile yaptıkları araştırmada siber mağdurların %34'ünün kendilerini engellenmiş hissettikleri ortaya çıkmıştır. Engellenmiş hissedən siber mağdurların da %30,6'sı kızgınlık ve %22'si kendilerini üzgün hissettiklerini belirtmişlerdir.

Bireyde uyum ve uyumsuzluğu etkileyen en önemli etmenlerden biri duygulardır (Göçet, 2006). Bireyin iletişim dilini kullanması, diğer bireylerle uyum içinde olması, problemin üstesinden gelmesi duygusal zekâ ile ilgilidir (Eymen, 2007). Duygusal zekâ, bireyin duygularını net bir biçimde değerlendirmesini, duyguları anlayarak anlatabilmesini ve bu duygular yoluyla edinilen bilgileri kullanma yeteneğini ve duyguları pozitif ruh haline dönüştürmeyi içermektedir (Druskat, Sala ve Mount, 2006). Goleman (2017) ise duygusal zekâyı; umut besleyebilme, olumsuzluklara rağmen yoluna devam edebilme, ruh halini düzenleyebilme ve empati kurabilme olarak tanımlamaktadır. BarOn'un (1997) modeline göre ise duygusal zekâ; bireyin çevresel baskı, talep ve değişimlerle başa çıkmak için kullandığı kişisel ve kişilerarası becerileridir. Bu modele göre duygusal zekâ bireyin başka bir bireyin duygu ve düşünceleri ile güçlü ve zayıf yanlarını anlaması ve açıklamasına dayanır. Ayrıca duygusal zekâ acil durumlarda gerçekçi ve esnek bir biçimde karar alabilme becerisi ile de ilgilidir (BarOn, 2006). Baron duygusal zekâ modelinin beş temel boyutu vardır. Bunlar: kişisel beceriler, kişiler arası ilişkiler, uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh halidir. Kişisel beceriler boyutu; bireyin kendisini ve duygularını fark etmesi, anlaması ve ifade edebilmesi olarak tanımlanır. Kişiler arası ilişkiler boyutu; bireyin kişiler arası ilişkilerde kendi davranış ve duygusunu anlamasını, empati kurabilmesini ve iyi ilişkiler kurabilmesini kapsamaktadır. Stresle başa çıkma; bireyin stresini kontrol edebilmesini ifade eder. Genel ruh hali ise; bireyin kendisi ve diğerlerini olduğu gibi kabul edebilmesi olarak açıklanmaktadır (BarOn, 2000). Yapılan araştırmalarda duygusal zekânın suça yönelim ve çatışma eğilimleri (Bircan, 2004), benlik saygısı ve ebeveyn tutumları (Orçun Yücel, 2017), saldırganlık (Kaynak, 2013), psikolojik sağlamlık ve umut (Aydın, 2010), yaşam doyumu (Deniz ve diğ., 2007; Kırtıl, 2009), sosyal beceri (Dicle, 2006) ve internet bağımlılığı (Ançel ve diğ., 2015; Usta, 2017) gibi kavramlarla ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Arıca (2009) diğer bireylere düşmanca duygular taşımanın siber zorbalık yapmayı açıkladığını bulmuştur. Yine Pornari ve Wood (2010) da çalışmalarında siber zorbalığın yoğun öfke duygusu ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Siber zorbalık ve siber mağduriyetin çeşitli olumsuz duygu durumlarına neden olabildiğini ortaya koyan araştırma sonuçları (Beran ve Li, 2005; Patchin ve Hinduja, 2006; Erdur-Baker, 2010; Aoyama, Saxon ve Fearon, 2011; Şahin, Aydın ve Sarı, 2012; Taştekin, 2016) göz önüne alındığında siber zorbalık ve siber mağduriyet ile duygusal zekânın ilişkili olduğu düşünülebilir. Yine alan yazında siber zorbalık nedenlerinin araştırıldığı bir çalışmada bireylerin intikam alma amacını (Raskauskas ve Stoltz, 2007) ifade etmiş olmaları siber mağduriyetin de siber zorbalık ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Alan yazın incelendiğinde internet bağımlılığı ile duygusal zekâ ve alt boyutlarının ele alındığı araştırmalara rastlanırken, lise öğrencilerinde siber zorbalık ile siber mağduriyet ve duygusal zekânın birlikte incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, özellikle liselerde yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarından önleyici rehberlik hizmetlerine yön verebilmek için lise öğrencilerinde siber mağduriyet ve duygusal zekânın siber zorbalığın anlamlı yordayıcısı olup olmadığını araştırmaktır.

YÖNTEM

Duygusal zekâ ve siber mağduriyetin lise öğrencilerinde siber zorbalığın yordama gücünü inceleyen bu araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Tarama modelleri geçmiş ya da hala var olan durumu betimlemeyi amaçlar. Tarama modellerinden ilişkisel tarama modelleri ise, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2002).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu üç farklı lisede öğrenime devam eden 9. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında 324 öğrenciye veri toplama araçları uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanma işlemi yaklaşık 35 dakika sürmüştür. Verilerden 68'i hatalı işaretlemelerden dolayı çalışma grubuna dahil edilmemiştir. Buna göre 256 öğrencinin yer aldığı çalışma grubunun 146'sı (%57) kız ve 110'u (%43) erkek öğrencidir.

Veri Toplama Araçları

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği

Çetin, Yaman ve Peker (2011) tarafından geliştirilen ölçek siber sahtecilik, siber dilsel zorbalık ve kimliğini gizleme alt boyutlarından birisi siber zorbalık ve diğeri siber mağduriyet olmak üzere ve her biri 22 soru içeren iki paralel formdan oluşmaktadır. Katılımcılar ölçeği siber zorbalık için 'Ben yaptım.' ve siber mağduriyet için 'Maruz kaldım.' kısımlarında yer alan Daima (5)'dan Asla (1)'ya doğru beşli likert tipi yanıtlamaktadır. Siber mağduriyet alanından yüksek puan alma siber zorbalığa maruz kalma durumunu, siber zorbalık alanından yüksek puan alma da bu davranışları yapma durumunun yüksekliğini ifade etmektedir. İç tutarlık güvenirlik katsayısı siber mağduriyet formu için 0,89 olarak bulunurken; iç tutarlık katsayıları siber mağduriyet formunun siber dilsel zorbalık alt boyutu için 0,80, kimliğini gizleme alt boyutu için 0,68 ve siber sahtecilik alt boyutu için 0,86 olarak belirlenmiştir. Siber zorbalık formunun iç tutarlık katsayısı 0,89 olarak bulunurken; siber zorbalık formunun iç tutarlık katsayıları ise siber dilsel zorbalık alt boyutu için 0,81, kimliğini gizleme alt boyutu için 0,69 ve siber sahtecilik alt boyutu için de 0,83 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliği Buss ve Perry (1992)'nin geliştirdiği Can (2002) tarafından Türkçeye uyarlanan Saldırganlık Ölçeği ile yapılmıştır. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ile Saldırganlık Ölçeği arasındaki ilişki katsayıları siber mağduriyet formu için 0,27, siber zorbalık formu için ise 0,36 olarak bulunmuştur.

Bar-On Duygusal Zekâ Ölçeği

Bar-On (1997) tarafından geliştirilen, Acar tarafından 2001 yılında Türkçe'ye uyarlanan ölçek beşli likert tipinde ve 87 maddeden oluşmaktadır. Duygusal zekâ ölçeği; kişisel beceriler, kişilerarası beceri, uyumluluk, stresle başa çıkma, genel ruh durumu olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlarda kendi içinden 15 alt boyuta ayrılmaktadır. Kişisel beceriler boyutu; bağımsızlık, kendini gerçekleştirme, kararlılık, kendine saygı, duygusal benlik bilinci alt boyutlardan oluşmaktadır. Kişilerarası beceriler boyutu; empati, kişiler arası ilişkiler ve sosyal sorumluluk alt alanlarını içermektedir. Uyumluluk alt boyutu ise; esneklik, gerçekçilik ve problem çözme alt boyutlarını içermektedir. Stresle başa çıkma alt boyutu da; dürtü kontrolü ve strese dayanıklılık alt boyutundan ve genel ruh durumu da iyimserlik ve mutluluk alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçekte bazı maddeler (3, 6, 9, 11, 12, 13, 16, 17, 21, 22, 24, 29, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 44, 47, 51, 56, 58, 59, 60, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 73, 77, 79, 80, 82, 83, 85 ve 86) ters puanlanır. Ölçeğin alfa değerleri şu şekilde çıkmıştır: ölçeğin toplam boyutu 0.92; kişisel beceriler boyutu 0.83; kişilerarası beceriler boyutu 0.77; uyumluluk boyutu 0.65; stresle başa çıkma boyutu 0.73; genel ruh boyutu ise 0.75'tir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunda cinsiyet ve okul türünün sorulduğu sorular yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım sayıltısı basıklık ve çarpıklık katsayısı ile incelenmiştir. Chou ve Bentler (1995), Curan, West ve Finch (1996) ile Pallant (2001) basıklık ve çarpıklık değerleri ± 2 ve ± 7 aralıklarında olduğunda, verilerin normal dağılım gösterdiğini belirtmişlerdir. Buna göre verilerin normal dağılım

gösterdiği söylenebilir. Ayrıca bağımsız değişkenler arasında regresyon analizini uygun olmayan bir çoklu bağlantı sorununun olup olmadığı varyans büyütme faktörü (VIF: 10'dan büyük olmaması), tolerans değerleri incelenmiştir. Varyans büyütme faktörü 1.39 ile 2.30 arasında değişmektedir.

BULGULAR

Siber zorbalık, siber mağduriyet ve duygusal zekâ (kişisel beceriler, kişilerarası ilişkiler, uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh durumu) alt boyutları puanlarına ilişkin Pearson Korelasyon katsayıları ve betimsel istatistik sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler ve korelasyon katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8
1.Siber Mağduriyet	1							
2. Siber Zorbalık	,513**	1						
3.Genel Ruh Durumu	,109	,156*	1					
4.Stresle Başa Çıkma	,160*	,176**	,443**	1				
5.Uyumluluk	,148*	,127*	,483**	,559**	1			
6. Kişilerarası İlişkiler	,076	,214**	,472**	,157*	,364**	1		
7. Kişisel Beceriler	,060	,095	,690**	,385**	,579**	,459**	1	
8. Duygusal Zekâ	,127*	,199**	,819*	,443**	,753**	,652**	,883**	1

*p< 0.05 ** p< 0.01

Tablo 1' e göre; siber zorbalık, siber mağduriyet, uyumluluk, stresle başa çıkma, genel ruh durumu, kişilerarası ilişkiler, kişisel beceriler ve duygusal zekâ puanlarının basıklık değerleri ,208 ile 5,03 arasında, çarpıklık değerlerinin ise ,15 ile 2,10 arasında olduğu görülmektedir. Bu değerlerin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu söylenebilir. Ayrıca, Tablo 1 incelendiğinde bağımsız değişkenlerden duygusal zekâ alt boyutlarında kişisel beceriler değişkeni ile bağımlı değişken olan siber zorbalık arasında doğrusal ve anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Regresyon analizi için, bağımlı ve bağımsız değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunması varsayımını karşılamadığından kişisel beceriler değişkeni analize dahil edilmemiştir. Siber mağduriyet, duygusal zekâ, genel ruh hali, stresle başa çıkma, uyumluluk ve kişilerarası ilişkiler bağımsız değişkenlerinin bağımlı değişken ile doğrusal ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu, dolayısı ile çoklu regresyon analizi varsayımını sağladığı görülmektedir.

Lise öğrencilerinde; duygusal zekâ, kişilerarası ilişkiler, stresle başa çıkma, uyumluluk, genel ruh durumu ve siber mağduriyetin siber zorbalığın anlamlı yordayıcıları olup olmadığını sınamak için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve analiz sonucu Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2'de görüldüğü gibi siber mağduriyet, duygusal zekâ, genel ruh durumu, stresle başa çıkma, uyumluluk ve kişilerarası ilişkiler değişkenleri siber zorbalık ile anlamlı olarak ilişkidir ($R = .550$, $R^2 = .303$, $p < .01$). Ayrıca siber zorbalıktaki toplam değişimin %30'unun siber mağduriyet, duygusal zekâ, genel ruh durumu, stresle başa çıkma, uyumluluk ve kişilerarası ilişkiler tarafından açıklandığı görülmektedir. Bununla birlikte varyans analizi sonucunda kurulan regresyon modelinin genel olarak anlamlı olduğunu söylemek mümkündür ($p < .001$). Ayrıca, siber zorbalığı açıklamada, siber mağduriyetin görece olarak en önemli bağımsız değişken olduğu ve görece olarak en önemli ikinci bağımsız değişkenin ise kişilerarası ilişkiler olduğu görülmüştür ($\beta = ,493$ $p < .01$; $\beta = ,180$ $p < .05$).

Tablo 2. Duygusal zekâ, kişilerarası ilişkiler, stresle başa çıkma, uyumluluk, genel ruh durumu ve siber mağduriyetin siber zorbalığı yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Siber Mağduriyet	,441	,048	,493	9,13	,000
Duygusal Zekâ	,006	,055	,020	,105	,916
Genel Ruh Durumu	-,008	,140	-,006	-,056	,955
Stresle Başa Çıkma	,137	,101	,106	1,357	,176
Uyumluluk	-,123	,137	-,082	-,903	,367
Kişilerarası İlişkiler	,230	,107	,180	2,152	,032
R= ,550 R ² = ,303					
F (6-249) = 18,003 p<.01					

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada lise öğrencilerinde siber zorbalığın yordayıcısı olarak siber mağduriyet ve duygusal zekâ incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre; siber mağduriyet, stresle başa çıkma, uyumluluk, genel ruh durumu, kişilerarası ilişkiler ve duygusal zekânın siber zorbalığın anlamlı yordayıcısı olduğu görülmüştür. Siber mağduriyet, stresle başa çıkma, uyumluluk, genel ruh durumu, kişilerarası ilişkiler ve duygusal zekâ değişkenleri birlikte siber zorbalığı anlamlı olarak yordarken; bireysel olarak stresle başa çıkma, uyumluluk, genel ruh durumu ve duygusal zekâ değişkenleri bireysel olarak siber zorbalığın anlamlı yordayıcıları değildir. Siber mağduriyet ise siber zorbalığı görece olarak en iyi yordayan değişkendir. Yine kişilerarası ilişkiler de siber zorbalığı görece olarak en iyi yordayan ikinci değişkendir.

Siber mağduriyetin siber zorbalığı anlamlı olarak yordamasının alan yazın ile tutarlı olduğu söylenebilir. Dilber (2013) tarafından yapılan çalışmada utanç/suçluluk ve intikam duygusunun siber zorbalığı anlamlı biçimde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Utanç ve intikam duygusunun siber zorbalık ile pozitif yönde siber mağduriyet ile negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Raskauskas ve Stoltz (2007) tarafından yapılan çalışmada siber zorbalık yapan öğrencilere, siber zorbalığın nedenleri sorulmuş ve siber zorbaların % 25'i siber zorbalığın intikam alma amacı taşıdığını, % 6'sı bireyin kendisini kötü hissetmesinin siber zorbalık yapmasına yol açtığını belirtmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak araştırmada elde edilen sonuç siber mağdur olan öğrencilerin intikam alma duyguları ile siber zorbalık davranışlarında bulunabileceği düşünülebilir.

Araştırmada ulaşılan bir başka sonuç da kişiler arası ilişkilerin siber zorbalığı anlamlı olarak yordamasıdır. Pekşen Süslü (2016) tarafından yapılan bir araştırmada anne, baba ve akran ilişkilerinin siber zorbalığı anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka çalışmada ise kişilerarası ilişkilerin alt boyutu olan empatinin siber zorbalığı anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur (Peker, Eroğlu ve Ada, 2012). Yine Topçu (2008) tarafından yapılan araştırma sonucu da empatinin siber zorbalığı anlamlı olarak yordadığını göstermiştir. Brewer ve Kerslake (2015) de yaptıkları çalışmada empati ve özsaygının siber zorbalığı anlamlı olarak açıkladığı sonucuna ulaşmışlardır. Empati becerileri gelişmiş bireylerin kişilerarası iletişimde başarılı, empati becerileri zayıf olan bireylerin ise kişilerarası iletişimde başarısız olduğu (Pişkin, 1991) bilgisi ile birlikte çalışmada kullanılan duygusal zeka ölçeği kişilerarası ilişkiler boyutunun bir alt boyutunun da empati olması dikkate alındığında araştırmada elde edilen bulgu alan yazın ile de tutarlıdır.

Bulgulardan bir diğeri incelendiğinde; duygusal zekâ, uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh hali siber zorbalığı birlikte yordamalarına rağmen bireysel olarak anlamlı yordama gücüne sahip değildir. Baroncelli ve Ciucci (2014) tarafından yapılan araştırmada duygusal zekâ bileşenlerinin kullanımının ön ergenlerde geleneksel zorbalığı ve siber zorbalığı azalttığı görülmüştür. Problemlerli internet kullanımı ile siber zorbalığa yönelik tutumun ilişkili olduğu (Türkoğlu, 2013) bilgisinden hareketle problemlerli internet kullanımı ile duygusal zekânın

birlikte incelendiği çalışmalardan biri olan Ançel, Açıkgoz ve Yavaş Ayhan (2015) tarafından yapılmış araştırma duygusal zekânın problemli internet kullanımının yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Benzer bir sonuç da Parker ve arkadaşlarının (2008) duygusal zekâ ile problemli internet kullanımı arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki olduğunu açıklayan araştırmasında da ulaşılmıştır. Reisoğlu, Gedik ve Göktaş (2013) tarafından yapılan çalışmada ise duygusal zekânın problemli internet kullanımının önemli bir yordayıcısı olmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak alan yazında araştırma bulgusuna benzer araştırma sonuçları yer alırken bazı araştırma sonuçları da mevcut araştırma bulgusu ile örtüşmemektedir. Bu durum bireylerin veya örneklem grubunun içinde bulunduğu gelişim döneminin farklı olmasından kaynaklanmış olabilir. Uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh hali değişkenlerinin siber zorbalığı bireysel yordama gücüne sahip olmamaları Reisoğlu ve arkadaşlarının (2013) yapmış olduğu benzer bir çalışma ile örtüşmektedir. Problemli internet kullanımı ile duygusal zekânın incelendiği araştırmada uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh hali değişkenleri problemli internet kullanımını anlamlı olarak yordamamıştır. Sonuç olarak ergenlerin çevreye ve şartlara uyum sağlamasının, stresle başa çıkma becerisine sahip olmasının veya genel ruh halini oluşturan iyimserlik ve mutluluk düzeyinin yüksek olmasının siber zorbalığı açıklamada etkili olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak; araştırmada siber mağduriyet, kişilerarası ilişkiler, duygusal zekâ, uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh durumunun birlikte siber zorbalığı anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuç okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ile veli ve öğretmenler için konsültasyon hizmetlerinin planlanmasında dikkate alınabilir. Siber zorbalığın önlenmesine yönelik rehberlik hizmetlerinin planlanmasında siber mağduriyetin azaltılması amacıyla farkındalık ve beceri kazandırma çalışmalarına yer verilmesi önerilebilir. Yine empati ve sosyal sorumluluk alanlarını da içeren kişilerarası becerileri arttırmaya yönelik psikoeğitim çalışmalarının okul rehberlik servislerince planlanması önemlidir. Duygusal zekâ, uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh durumu değişkenlerinin farklı değişkenler ve yöntemlerle yeniden incelenmesinin faydalı olacaktır. Ayrıca çalışmanın daha farklı ve büyük örneklem grupları ile yenilenmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, F. T. (2001). *Duygusal zekâ yeteneklerinin göreve ve insana yönelik liderlik davranışları ile ilişkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ançel, G; Açıkgoz, İ ve Yavaş Ayhan, A. G. (2015). Problemli internet kullanımı ile duygusal zekâ ve bazı sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16, 255-263.
- Andrea Baroncelli & Enrica Ciucci (2014). Unique effects of different components of trait emotional intelligence in traditional bullying and cyberbullying. *Journal of Adolescence* 37, 807-815.
- Aoyama, I., Saxon, T.F. & Fearon, D.F. (2011). Internalizing problems among cyberbullying victims and moderator effects of friendship quality. *Multicultural Education & Technology Journal*, 5, 92-105.
- Arıcak, O.T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184.
- Ayas, T. (2011). *Lise öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma yaygınlığı*. XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 3-5 Ekim 2011, İzmir.
- Aydın, B. (2010). *Üniversite öğrencilerinin duygusal zeka ve umut düzeyleri ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- BarOn, R. (1997). *EQ-i Baron Emotional Intelligence Inventory: A Measure of Emotional Intelligence : Technical Manual*. Toronto, ON: MHS.
- BarOn, R. (2000). *BarOn Emotional Intelligence Inventory. Youth Version Technical Manual*. Toronto ; North Tonawanda, NY : Multi-Health Systems Inc.
- BarOn, R. (2006). The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI). *Psicothema*, 18, 13-25.
- Baroncelli, A. & Ciucci, E. (2014). Unique effects of different components of trait emotional intelligence in traditional bullying and cyberbullying. *Journal of Adolescence*, 37, 807-815.

- Baykal, F. (2016). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin ailedeki koruyucu etmenlerle ilişkisi: Afyonkarahisar ili örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Bayram, N. (2015). *Sosyal bilimlerde SPSS ile veri analizi* (5. Baskı). Bursa: Ezgi kitapevi.
- Belsey, B. (2008). Cyberbullying an Emerging Threat to the "Always on" Generation. Erişim tarihi: 10 Nisan 2018, http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf
- Beran, T. & Li, Q. (2005). Cyber-Harassment: A study of a new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265-277.
- Bircan, S. (2004). *Ergenlerin duygusal zekâlarının çatışma eğilimlerine ve suç davranışlarına etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Brewer, G. & Kerslake, J. (2015). Cyberbullying, self-esteem, empathy and loneliness. *Computers in Human Behavior*, 48, 255-260.
- Burgess-Proctor A, Patchin JW & Hinduja S. (2009). Cyberbullying and online harassment: reconceptualizing the victimization of adolescent girls. In: Garcia V, Clifford J, eds. *Female Crime Victims: Reality Reconsidered*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 162-176.
- Ceyhan, A.A. (2008). Predictors of problematic internet use on Turkish university students. *CyberPsychology & Behavior*, 11 (3), 363-366.
- Chou, C.P. & Bentler, P. M. (1995). *Estimates and tests in structural equation modelling*, Rick H. Hoyle (eds.). Structural Equation Modelling: Concepts, Issues and Applications, CA: Sage.
- Curan, P.J., West, S.G. & Finch, J.F. (1996). The robustness of test statistics to non-normality and specification error in confirmatory factor analysis. *Psychological Methods*, 1(1), 16-29.
- Çetin, B., Yaman, E., and Peker, A. (2011). Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability. *Computers & Education*, 57 (4), 2261-2271.
- Deniz, M. E., Öztürk, A. ve Hamarta, E. (2007). *Duygusal zekanın yaşam doyumunu yordama gücü*. Uluslararası Duygusal Zeka ve İletişim Sempozyumu Kitabı, 593-601.
- Dicle, A. N. (2006). *Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin duygusal zeka düzeyleri ve bazı kişisel özelliklerine göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Dilber, Y. (2013). *Ergenlerde görülen siber zorba/mağdur yaşantılarının utanç/suçluluk ve intikam duyguları çerçevesinde incelenmesi: Bursa ili örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Druskat, U.V., Sala, F. & Mount, G.. (2006). *Linking Emotional Intelligence And Performance At Work: Current Research Evidence with Individuals and Groups*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Mahwah. Erişim tarihi: 2 Nisan 2018, <https://books.google.com.tr>.
- Erdur-Baker, Ö. (2010). Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internetmediated communication tool. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 2, 2771-2776.
- Eroğlu Y. (2014) . *Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyeti yordayan risk etmenlerini belirlemeye yönelik bütüncül bir model önerisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Eroğlu, Y. (2011) . *Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları, internet kullanım sıklığı ve siber zorbalık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Eymen, U.E. (2007). Duygusal Zeka, Kalite Ofisi Yayınları. Erişim tarihi: 10 Nisan 2018, <https://www.izmirozeldersburada.com/FileUpload/op895719/File/duygusalzeka.pdf>.
- Goleman, D. (2017). *Duygusal zeka neden IQ'dan daha önemlidir?* (47. Baskı). (B.,Seçkin Yüksel, Çev.) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Göçet, E. (2006). *Üniversite öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile stresle başa çıkma tutumları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Karasar, N.(2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaynak, A. (2013). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Kırtıl, S. (2009). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kowalski, R. M. & Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41 (6), 22-30.
- Kowalski, R. M., Limber, S. P., & Agastson, W. P. (2008). *Cyber bullying in the digital age*. Malden, MA: Wiley-Blackwell Publishing.

- Modecki, K.L., Minchin, J., Harbaugh, A.G., Guerra, N.G. & Runions, K.C. (2014). Bullying prevalence across contexts: A meta-analysis measuring cyber and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health*, 55, 602-611.
- Orçun Yücel, D. (2017). *Ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumlarının benlik saygıları ve duygusal zekaları ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Pallant, J. (2001). *SPSS Survival Manual*. Buckingham: Open University Press.
- Parker, J. D. A., Taylor, N. T., Eastabrook, J. M., Schell, S. L., & Wood, L. M. (2008). Problem gambling in adolescence: Relationships with Internet misuse, gaming abuse and emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 45(2), 174-180.
- Patchin, J. W. & Hinduja, S. (2010). Cyberbullying and self-esteem. *Journal of School Health*, 80, 614-62.
- Patchin, J.W. & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyber bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.
- Peker, A., Eroğlu, Y. ve Ada, Ş. (2012). Ergenlerde siber zorbalığın ve mağduriyetin yordayıcılarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 185-206.
- Pekşen Süslü, D. (2016). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetin benlik saygısı, anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Piotrowski, C. (2012). From Workplace Bullying to Cyberbullying: The Enigma of E-Harassment in Modern Organizations. *Organization Development Journal*, 30(4), 44-53.
- Pişkin, M. (1991). Empati, kaygı ve çatışma eğilimi arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(2), 775-784.
- Pornari, D. C. & Wood, J. (2010). Peer and cyber aggression in secondary school students: the role of moral disengagement, hostile attribution bias, and outcome expectancies. *Aggressive Behavior*, 36, 81-94.
- Raskauskas, J. & Stoltz, A.D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology*, 43, 564-575.
- Şahin, M., Aydın, B. & Sarı, S.V. (2012). Cyber bullying, cyber victimization and psychological symptoms: a study in adolescents. *Çukurova University Faculty of Education Journal*, 41(1), 53-59.
- Taştekin, E. (2016). *Ergenlerin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygısı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Topçu, Ç. (2008). *The relationship of cyber bullying to empathy, gender, traditional bullying, internet use and adult monitoring* (Unpublished Master Dissertation). Middle East Technical University, Ankara.
- Topçu, Ç., Erdur-Baker, Ö. ve Çapa-Aydın, Y. (2008). Examination of cyberbullying experiences among Turkish students from different school types. *Cyberpsychology & Behavior*, 11 (6), 643-648.
- Türkoğlu, S. (2013). *Ergenlerin problemleri internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Usta, S. (2017). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve duygusal zeka arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Vandebosch, H. & Van Cleemput, K. (2008). Defining cyberbullying: A qualitative research into the perceptions of youngsters. *CyberPsychology & Behavior*, 11 (4), 499-503.
- Williams, K. R. & Guerra, N. G. (2007). Prevalence and predictors of internet bullying. *Journal of Adolescent Health*, 41, 14-21.